

и господи милосѣрдия еже еси сотворилъ вси речи словомъ» [1, Т.1, с. 28].

46% тэрміналагічных адзінак у працэсе фарміравання філасофскай тэрмінасістэмы былі заменены на іншыя тэрміны, якія ў плане значэння перанялі семантычнае напаўненне, характэрнае іх эквівалентам з часоў Ф. Скарыны. Напрыклад:

Кривда (няісціна) – «пакли ти ся любить разумети Логику, она же учитъ з доводомъ розознати правду отъ кривды; кто учитъ несмеvcу сеи самъ собѣ кривду чинить; и будешъ всегда кривду терпяи, и насиліе по вся дни живота своего» [1, Т.1, с. 284].

Бег (час) – «Вси речи имають, и своимъ замеренымъ бегомъ миняются вси речи подъ солнцемъ» [1, Т.1, с. 18].

Люд посполиты (народ) – «просты, посполитыи человекъ равная царю претерпелъ есть; книга исказуется песнь пѣснямъ... людемъ посполитымъ всемъ къ пожитку» [1, Т.2, с. 81].

12% змянілі сваё семантычнае напаўненне ў сувязі з развіццём філасофскай думкі:

Розум – «1. Розум. Саломонъ... наоучаетъ насъ абы есмо все въпование имели въ бозе. И абыхомъ не спущалися на свои разум; неуставичность жадания превращаетъ разумъ. 2. Разважнасць. Нынѣ единыйи кажъныи человекъ имея разумъ познаеть, иже непослушание убиство; В первой части пишеть якобы отецъ сына научая мудрости разума оумения. 3. Пазнанне, веды. В первой части привродитъ насъ къ познанию Премудрости путемъ разума. 4. Разуменне. Духъ... одыидеть отъ тыхъ мыслии еже суть безъ розуму. Думка. Злость ихъ не изменила разуму его» [1, Т.2, с. 184–185].

Мудрасць – «понеже въ зловивую душу не внидетъ мудрость; мудрость убо и наказание кто замечаетъ несчастливъ есть; добротливыи убо есть духъ мудрости; мудрость и наказание и умение закона есть въ бозе, помилование в пути добрыхъ людеи суть въ него» [1, Т.1, с. 335].

Разгледжаны матэрыял дае, на наш погляд, прадстаўленне аб адлюстраванні ідэалагічных працэсаў у семантыцы філасофскіх тэрмінаў у перыяд Адраджэння, з аднаго боку, а з другога – сведчыць пра асаблівасці фарміравання беларускай філасофскай тэрміналогіі, якая стала свядома распрацоўвацца толькі ў XX ст. У 1930-я г. пачаліся рэпрэсіі і развіццё беларускай навуковай тэрміналогіі спынілася. Падручнікі па філасофіі, філасофскі слоўнік, пераклады філасофскіх прац з'явіліся зноў толькі ў 1990-я г. калі выйшаў Закон аб мове. Неабходна адзначыць, што сучасная беларуская філасофская тэрміналогія мае патрэбу ў комплексным лінгвістычным аналізе. Разам з тым, адчуваецца вострая патрэба ў стварэнні энцыклапедычнага беларускамоўнага слоўніка. Карысць такога выдання праяўляецца як у тэарэтычна, так і практычна: у неабходнасці асэнсоўваць на роднай мове філасофскія канцэпцыі і развіваць іх; у выкладанні філасофіі на беларускай мове; у перакладзе на беларускую мову падручнікаў, філасофскіх тэкстаў з рускай, нямецкай, польскай і іншых моў.

Скарына не толькі паэт, публіцыст, лексікограф, але і літаратуразнаўца. У сваіх прадмовах ён не толькі пераказаў многія кнігі Бібліі, але і зрабіў філасофска-літаратуразнаўчы аналіз некаторых, звярнуўшы ўвагу на мастацкую адметнасць твораў Бібліі. Ф. Скарына – паэт-філосаф, які не можа не здзіўляць арыгінальнасцю і трапнасцю свайго светаразумення.

Літаратура:

1. Слоўнік мовы Скарыны / У.В. Анічэнка. – Т. 1–3. – Мінск, 1977–1994.
2. Конан, В.М. От Ренессанса к классицизму / В.М. Конан. – Минск, 1978.
3. Конан, У.М. Ад сярэднявечнага стрытуалізму да рэнесанснага гуманізму / У.М. Конан // Гісторыя філасофскай і грамадска-палітычнай думкі Беларусі. Т. 2. Мінск, 2010. – С. 387–395.
4. Падокшынь, С.М. Францыск Скарына і станаўленне беларускай грамадска-філасофскай думкі ў XIV-першай палавіне XVII стст. / С.М. Падокшынь // Скарына і яго эпоха. – Мінск, 1990. – С. 12–18.
5. Прадмовы і пасляслоўі / Ф. Скарына. – Мінск, 1969.
6. Скікевіч, А. Тэрміналагічна-тлумачальны слоўнік па філасофіі / А. Скікевіч, У. Шчур. – Мінск, 1996. – С. 17.
7. Тематика и стилистика предисловий и послесловий. М., 1981.

СУПРАНКОВА Т.С.

СТАРШЫ ВЫКЛАДЧЫК КАФЕДРЫ КУЛЬТУРАЛОГІІ
БЕЛАРУСКАГА ДЗЯРЖАЎНАГА ЁНІВЕРСІТЭТА

УПЛЫЎ ІДЭЙ РЭФАРМАЦЫІ НА ПЕРАКЛАДЫ БІБЛІІ ФРАНЦЫСКАМ СКАРЫНАМ І МАРЦІНАМ ЛЮТЭРАМ

Амаль што палова тысячагоддзя прайшло з таго часу, як пабачыла свет 6 жніўня 1517 года ў Празе выданне кнігі «Псалтыр» у перакладзе на старабеларускую мову асветніка і першадрукара Францыска Скарыны. Праз некалькі месяцаў 31 кастрычніка ў Вітэнбергу пачынаецца Рэфармацыя з абнаrodвання 95 тэзісаў супраць індугенцый Марціна Лютэра. Гэтыя дзве падзеі, пяцьсотгоддзе якіх мы святкуем у 2017 г., на першы погляд, не звязаныя паміж сабой, але яны былі вынікам духу новага часу (Zeitgeist), жадання пераменаў і пошуку праўды, заклікам да маральнасці, рэфармацый асабистай, якая адбываецца ўнутры чалавека шляхам адкрыцця, і знешняй, вынікам чаго з'яўляецца пабудова справядлівых стандартаў у грамадстве.

У хуткім часе адзін з ідэолагаў еўрапейскай Рэфармацыі Марцін Лютэр таксама пачне з кніг Новага Запавету перакладаць Біблію на нямецкую мову, так што яго праца ішла паралельна з Францыскам Скарынам. Пераклад Новага Запавету ён скончыў у 1521 годзе, а выдаў у 1522, у 1534 пабачыў свет поўны тэкст Бібліі. Францыск Скарына з 1517 па 1525 гады выканаў пераклад і надрукаваў асобнымі часткамі кнігі Бібліі, пачаўшы са Старога Запавету, пасля толькі звярнуўся да Новага, да біблейных кніг ён пісаў своеасаблівыя каментары – прадмовы і пасляслоўі.

У XVI ст. гэтыя і далейшыя пераклады Слова Божлага на жывыя народныя гаворкі сталі асновай для

фарміравання нацыянальных моў еўрапейскіх краін, асабліва паўночна-цэнтральнага рэгіёну. Такім чынам закладвалася літаратурная норма, якой мы карыстаемся і па сённяшні дзень. Францыск Скарына прысвячаў сваю працу «простым, паспалітым» людзям, якія размаўлялі на старабеларускай мове, уздымаў якой прыйшоўся на XVI ст. Тады яна мела не толькі статус размоўнай мовы, але на ёй стваралася рэлігійная і мастацкая літаратура, пісаліся філасофскія трактаты, яна стала таксама мовай палітыкі і юрыспрудэнцыі.

Постаці гэтых двух герояў XVI ст. шмат што аб'ядноўвае: абодва з'яўляюцца асветнікамі, сімваламі рэнесанснага тытанізму і вучонасці, усебаковай развітасці чалавека, прыкладам духоўнай моцы і мудрасці сваіх народаў, іх лепшымі прадстаўнікамі, экзэгетамі, філосафамі, інтэлектуаламі, перакладчыкамі, літаратарамі, узнёслымі паэтамі, мовазнаўцамі, тонкімі знаўцамі мастацтваў, рэфарматарамі. Абудва – выхадцы з трэцяга саслоўя, культуратворчая роля якога была відавочнай яшчэ з часоў Позняга Сярэднявечча, абодва вырваліся са сваёй маленькай радзімы, з роднага кута, у ключавыя для тагачаснай заходнееўрапейскай культуры гарады, каб з іх на такія маленькія ці далёкія куткі распаўсюдзіць промні праўды Слова Божага. Бацькі іх былі даволі заможнымі бюргерамі, прадпрымальнікамі, самі зараблялі свой капітал і імкнуліся даць дзецям добрую адукацыю. Паміж імі была невялікая розніца ва ўзросце, Лютэр крыху старэйшы, значыць, яны былі прадстаўнікамі аднаго пакалення (80-х гадоў XV ст.), якое пачынала новую эпоху кнігадрукавання і цесна звязанай з ім дзейнасцю па перакладу Бібліі, Кнігі Кніг, былі нашчадкамі справы Гутэнберга. Абудва вучыліся ў прэстыжных універсітэтах Еўропы і мелі некалькі прафесій (прынамсі атрымлівалі адукацыю на двух з чатырох факультэтаў, якія ад часоў заснавання мелі класічныя ўніверсітэты), а таксама магістэрскую і доктарскую навуковыя ступені. І абодва задаліся мэтай данесці да свайго народа на яго роднай мове Святое Пісанне, стаць лекарамі душ чалавечых.

Пачаткамі Рэфармацыі лічыцца абнародванне Марцінам Лютэрам 95 тэзісаў супраць індальгенцый, сутнасць якіх можна звесці да «*Quinque sola*» («Пяці «толькі»»). Адным з ключавых з гэтых пяці абагульненняў з'яўляецца прынцып «*Sola Scriptura*» («Толькі Пісанне»), які абазначае, што асноўным аўтарытэтам для верніка павінна быць Святое Пісанне. Слова Божае – самадастатковае, яго чытаць, разумець і тлумачыць дадзена не толькі царкоўнай вярхушцы, але кожнаму, хто следуе за Хрыстом. Расійскі экзэгет Дз. Шчадравіцкі адзначае на гэты конт наступнае: «В то время, как римские иерархии прикрывались рассуждениями о «сложности» Библии, ее «непонятности» для простого человека, Мартин Лютер писал: «На земле не написана книга более ясная, чем эта... Простая дочь мельника, если она – верующая, может верно разуметь и объяснить ее». Эти слова Лютер произнес еще в 1520 году – в начале своей открытой конфронтации с папством. И до конца своих дней реформатор совершал все от него зависящее, чтобы сделать Библию доступной для простого народа. Он стал инициатором обучения грамоте и Писанию немецких детей всех сословий» [5].

За тры гады да гэтага ў Прадмове да ўсёй «Бібліі» (1517) наш зямляк Скарына напісаў даступнай для беларускага чытача мовай: «Пра «Біблію» піша евангеліст, паплечнік Хрыста, у сваім «Адкрыцці» так: «Убачыў, праваруч сядзячага, – кнігі, напісаныя ўнутрана і вонкава» (Апакаліпсіс 5:1). Сапраўды, напісаныя тыя кнігі з унутраным, духоўным зместам, пра вялікія таямніцы Божыя, як піша апостал: «О, бездань багацця і мудрасці і ведання Богага! Якія неспасцігальныя суды яго і недаследаваныя шляхі яго!» (Рым. 11:33). Напісаны яны гэтакаса і даступна, вонкава зразумела. Такім чынам, не толькі вучоныя людзі іх разумеюць, але і кожны прасты, звычайны чалавек, слухаючы іх, можа зразумець, што ў іх карыснае і для яго духоўнага выратавання» (Тут і далей тэкст прадмоваў і пасляслоўяў Ф. Скарыны даецца ў перакладзе на сучасную беларускую мову І. Саверчанкам) [4, с. 125]. Важна, што і беларускі першадрукар робіць акцэнт на агульнадаступнасці Богага Слова, на яго адрасаванасці як да людзей вучоных, так і да простых, таму што і тыя, і другія не могуць абысціся без Яго выратавальнай сілы, таму што збаўленне, якое дае нам Хрыстос, патрэбна ўсім.

У тэксце тэзісаў Марцін Лютэр называе ворагамі Хрыста тых, хто хоча, каб слова Бога змоўкла ў цэрквах («*verbum Dei in aliis ecclesiis penitus silere iubent*», 53 тэзіс) [1]. Сапраўдным скарбам Царквы («*verus thesaurus ecclesie*») з'яўляецца святое Евангелле славы і ласкі Божай («*sacrosantum Euangelium glorie et gratie Dei*», тэзіс 62) [1]. Далей антытэзаі «*thesauri Euangelici – thesauri indulgentiarum*» («скарбы Евангелля – скарбы індальгенцый», тэзісы 65–66 [1]) ён, як і Францыск Скарына, сцвяржае аксіялагічную дамінанту і першаснасць Кнігі Кніг, паколькі скарбы Евангелля – сеці (вобраз з саміх евангельскіх тэкстаў), якія дапамагаюць лавіць людзей ад матэрыяльных багаццяў (таму што духоўныя каштоўнасці важней), а індальгенцыі з'яўляюцца сеткай для лоўлі багацця людзей (важным тут выступае толькі матэрыяльны аспект).

Для Лютэра і Скарыны неабходным было не проста выканаць пераклад Бібліі на родную мову, а выканаць яго дасканала і аб'ектыўна, як таго патрабуе перакладчыцкая традыцыя. З часоў Позняй Антычнасці і Ранняга Сярэднявечча не было патрэбы ў такіх перакладах. У Нямеччыне да Лютэра былі спробы таго, каб біблейны тэкст загучаў на роднай мове (першы па часе з'явіўся ў 1466 г.), але гэтыя пераклады выконваліся з моў-пасярэдніц, а не з арыгіналаў, што зніжала якасць перакладу. Да таго ж, гэта былі пераклады на мясцовыя гаворкі і не было спробы стварыць нейкі надрэгіянальны варыянт біблейнай нормы, як гэта зрабіў бацька нямецкай Рэфармацыі: «В этом смысле Саксония – область, где жил Лютер, – представляла собой наиболее подходящее место для общенемецкого перевода Писания: здесь был исторический и географический перекресток всех германских земель, здесь начинал складываться общенемецкий литературный язык» [5]. Лютэраўска Біблія заваявала вялікую папулярнасць ва ўсіх нямецкіх рэгіёнах і «спасобстввала распрасстраненню того диалектального языкового варианта, что лег в основу немецкого национального литературного языка. При этом своей популярностью перевод Лютера был обязан прежде всего языковой форме, сочетавшей большую точность с общедоступностью и народностью и сделавшейся образцом переводческого искусства», – адзначаюць нямецкія літаратуразнаўцы В. Шпівок і Х. Лангер [2, с. 117].

І Лютэр, і Скарына выкарыстоўвалі пры перакладзе прагрэсіўны метады свайго эпохі – зварот да першачатковай крыніцы, што адпавядала заклікам выбітных дзеячаў філалогіі і бібліеістыкі таго часу. Але

для Лютэра важным быў не толькі якасны пераклад з моў арыгінала, але і яго агульнадаступнае гучанне, дзеля чаго ён даследаваў нямецкія гаворкі, занатоўваў трапныя словы і выразы, прыказкі і прымаўкі, займаўся паралельна перакладам грэцкага байкапісца Эзопа. «Несомненно, все эти труды Лютера еще более обострили его чувство родного языка и помогли точнее передавать Слово Божие. Кроме того, переводчик постоянно стремился обращаться среди простого народа – на улицах, ярмарках, площадях, где внимательно вслушивался в народную речь. Он с огромным усердием подбирал немецкие слова, безусловно соответствующие Библейскому подлиннику. Для этой цели он, например, однажды попросил еврейского раввина пойти вместе с ним к мяснику. Мясник, разделявший баранью тушу, по просьбе Лютера говорил, как в народе называют каждый внутренний орган и каждую часть туши, а раввин объяснял, как звучат их названия в древнееврейской Библии. Эти знания были необходимы Лютеру при переводе тех глав, где подробно описываются жертвоприношения животных (Лев. гл. 1–9)» [5].

Творы нямецкага і беларускага асветнікаў прасякнутыя глыбокім пачуццём любові да Бацькаўшчыны. Беларускі скарыназнаўца І. Саверчанка адзначае: «Адна з галоўных тэмаў творчасці Ф. Скарыны – веліч матчынай мовы. У сваіх прадмовах асветнік пры кожным зручным выпадку падкрэсліваў, што Святое Письмо ён выдае на той мове, з якой яго «літасцівый Бог на свет пусціў». Філалагічная канцэпцыя Ф. Скарыны пацвярджае рэнесансавы лад яго мыслення. Так, існаванне шматлікіх моваў пісьменнік лічыў не Божым пакараннем, а найважнейшым набыткам цывілізацыі. Патрыятычныя ідэі асветніка, сфармуляваныя ім дакладна і аргументавана, сталіся найважнейшым элементам усёй яго светапогляднай сістэмы. Яны гальванізавалі працэсы нацыянальнай кансалідацыі, стварылі трывалы падмурак для станаўлення гуманістычнага грамадства. Пры гэтым Ф. Скарына выступаў за мірныя дачыненні паміж народамі» [4, с. 124]. Вялікае значэнне матчынай мове надаваў і Лютэр, лічачы яе не горшай за *lingua sacra* і *lingua franca*. У той час, калі нямецкая яшчэ не была мовай навукі, рэлігіі, высокай літаратуры і філасофіі, ён падымаў яе статус у грамадстве, імкнуўся нават стварыць неалагізмы, калі ў ёй не было падобных адпаведнікаў: «То, что Лютер в выборе слов, в синтаксисе и в стиле в самом деле черпал из языка, которым говорит народ, доказывает его простонародный слог, обильное употребление им пословиц и поговорок, богатство языковых образов. Примечательно также значительное число примеров словотворчества (таких, как «Mördergrube», «Lästermaul», «Linsengericht», «Sündenbock») или неологизмов (так, слово «Beruf» лишь у Лютера получает значение «профессия, деятельность»; прежде оно означало то же, что «Berufung» – приглашение, вызов)» [2, с. 118].

Сваімі перакладамі абодва асветніка даюць імпульс далейшай перакладчыцкай дзейнасці не толькі на сваіх радзімах, але і ў іншых еўрапейскіх краінах, ўплываюць і на развіццё нацыянальнай і сусветнай культуры. Паэзія Францыска Скарыны і Марціна Лютэра ўвайшла ў скарбонку класікі сусветнай літаратуры, філасофскай і багаслоўскай думкі. Марцін Лютэр, дарчы, па-біблейнаму глядзеў на ўсё стварэнне Госпада, лічачы, што мастацтвы павінны таксама быць яго служкамі. Яго першае выданне Бібліі было аздоблена ілюстрацыямі вялікага мастака Паўночнага Адраджэння Лукаса Кранаха Старшага, гравюры да сваіх перакладаў рабіў дастаткова таленавіта сам Ф. Скарына, прыносячы разам з кнігадрукаваннем гэтую традыцыю на нашы землі. Мастакі-пратэстанты, адкрываючы для сябе Біблію, вызваліліся ад дагматаў і канонаў афіцыйнай царквы. Таму па-дзіўнаму смела выглядае аўтапартрэт Скарыны, які аўтар перакладу памяці ў тэкст Свяшчэннага Пісання, як і сама задума аўтапартрэта ў вобразе Хрыста сучасніка беларускага і нямецкага асветнікаў Альбрэхта Дзюрэра, які проста хацеў паказаць, што Збавіцель жыве ў нас, а старая царкоўная дагматыка бачыла ў гэтым багахульства.

Багаслоўскі талент Лютэра і Скарыны ў поўнай меры праявіўся ў каментатарскай традыцыі. Францыск Скарына ў прадмовах і пасляслоўях дае сціслае тлумачэнне аб змесце біблейнай кнігі і адначасова настраівае сваім каментаром на самастойнае паглыбленне чытача ў тэкст. Першае выданне Бібліі Лютэра было аздоблена вялікай колькасцю каментароў, тлумачэнні да месцаў Пісання можна знайсці ў асобных працах нямецкага тэолага.

Ёсць яшчэ адна агульная кропка сутыкнення, якая збліжае дзейнасць гэтых людзей, – кнігадрукаванне. На першы погляд, можа падавацца, што да Марціна Лютэра гэта нельга аднесці, але калі разглядаць гэты працэс як сродак данясення Слова Божага да кожнага чалавека, то, дзякуючы яму, ідэі і самі пераклады маглі распаўсюджвацца з вялікай хуткасцю. Друкарская справа ўплывала і на сферы адукацыі і выхавання. Скарына бачыць вялікую ролю Слова Божага ў гэтых галінах чалавечай дзейнасці, і ў грамадска-духоўным жыцці народа ў цэлым. У Прадмове да ўсёй «Бібліі» першадрукар піша: «Біблія – навук дзецам і простым людзям. Для настаўнікаў і простых людзей яна – крыніца здзіўлення. У гэтай кнізе – пачатак і канец усёй існуючай мудрасці, бо толькі праз яе можна спасцігнуць Бога ўсетрымальніка... У гэтай кнізе ўсе лякарствы душэўныя і цялесныя разам знойдзеце» [4, с. 126]. Марцін Лютэр у трактаце «Да дарадцаў усіх гарадоў зямлі нямецкай» таксама падкрэслівае важнасць выхавання будучага пакалення з дапамогай Слова Божага і выказвае наступныя прапановы: «Мне кажется, что немецкая земля еще никогда так много не слышала о слове Божьем, как сейчас... Дорогие немцы, покупайте, пока есть деньги, собирайте [урожай], пока стоит хорошая погода и светит солнце, пользуйтесь Божьей милостью и словом, пока Он здесь... Благоденствие же города состоит не только в том, чтобы накопить казну, возвести прочные стены, красивые дома, изготовить много огнестрельного оружия и лат. Нет, если всего этого будет много, а владеть всем будут безумные глупцы, то это принесет такому городу величайшее зло и вред. Высшее же, изобильнейшее благополучие, а также процветание и мощь города состоит в том, что он имеет к своим услугам множество чистых, ученых, разумных, почтенных и воспитанных горожан. [Воспитав таких людей, власти] могут затем накапливать казну и всяческое могущество, сохранять и справедливо использовать их» (пераклад на рускую мову Ю. Галубкіна) [3, с. 168; 170].

Такім чынам, у творчай дзейнасці Марціна Лютэра і Францыска Скарыны можна ўбачыць шмат кропак сутыкнення. У першую чаргу гэта выяўляецца ў стараннай і дасціпнай перакладчыцкай дзейнасці, у спробе

зробіць Слова Бога даступным для сваіх суайчыннікаў, у тым ліку і тлумачачы яго. У гэтых тлумачэннях мы бачым і глыбіню філасофскай думкі, і імкненне зрабіць гэта па-мастацку майстэрскі. «Лютеровский же перевод – «отец всех протестантских переводов» – навсегда останется живым памятником не только первому европейскому реформатору, но и самой Реформации – великому духовному движению за возвращение к Евангельской Истине» [5]. Гэтыя словы Дз. Шчадравіцкага можна аднесці і да Ф. Скарыны, таму што перакладу нашага выбітнага суайчынніка таксама наканавана было стаць не толькі «бацькам перакладаў» у Вялікім княстве Літоўскім, але ва ўсім славянскім свеце.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. *Martin Luthers 95 Thesen – Latein.* – [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.theology.de/theologie/fachbereiche/kirchengeschichte/martin-luthers-95-thesen---latein.php>. – Дата доступу: 20.03. 2017.
2. *История немецкой литературы: в 3 т.: От истоков до 1789 г. / общ. ред. и предисл. А. Дмитриева; пер. с нем. – М., 1985. Т. 1.*
3. *Лютер, М. Избранные произведения / М. Лютер. – СПб., 1994.*
4. *Старажытная беларуская літаратура (XII–XVII стст.) / уклад., прадм., камент. І. Саверчанкі. – Мінск, 2007.*
5. *Щедровицкий, Д. Библия в переводе Лютера / Д. Щедровицкий // Христианин. – 1991. – № 1. – С. 7–9. – [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.shchedrovitskiy.ru/TheBibleInLuthersTranslate.php>. – Дата доступу: 20.03. 2017.*

КОЗЛОВА К. И.

МАГИСТР ФИЛОСОФСКИХ НАУК, ПРЕПОДАВАТЕЛЬ КАФЕДРЫ
БИБЛЕИСТИКИ И ХРИСТИАНСКОГО ВЕРОУЧЕНИЯ ИНСТИТУТА ТЕОЛОГИИ ИМ.
СВВ. МЕФОДИЯ И КИРИЛЛА БГУ

ЖИЗНЬ И ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ФРАНЦИСКА СКОРИНЫ

Имя Франциска Скорины является национальной гордостью белорусского народа. Его труды и творчество составили целую эпоху в развитии белорусской культуры. В творчестве Скорины проявились и средневековые православно-византийские, и современные ему западно-европейские гуманистические традиции [5, с. 239].

Благодаря трудам и деятельности Скорины белорусский народ получил возможность чтения Священного Писания на понятном ему языке – церковнославянском, приближенном к белорусскому. В одном из своих предисловий первопечатник говорит, что его книги, в первую очередь, адресованы «людям простым, посполитым».

Кроме того, Франциск Скорина был прекрасным филологом и переводчиком, публицистом, который распространил новые, малоизвестные до него виды литературной деятельности. В частности, с его именем связывают развитие в белорусской литературе жанра предисловия, ставшего своеобразным полем, на котором мыслитель излагал свои философские и богословские идеи. В предисловиях, послесловиях и комментариях к книгам Библии Скорины мы находим сведения из истории, географии, астрономии, узнаем о его богословских и эстетических воззрениях, философских взглядах на государство, общество, законы, смысл человеческой жизни. В комментариях к библейским книгам он пытался передать свои знания простому народу, что говорит о гуманистической направленности его просветительской деятельности.

Родился Франциск Скорина в городе Полоцке, около 1490 года, в семье белорусского купца. Если по мнению ученых трудно установить точный год рождения Скорины, то нет сомнений в том, что по происхождению он был русский и родился в Полоцке. В послесловиях к своему имени и ученому званию Франциск Скорина всегда прибавлял: «С Полоцка, из славнаго града Полоцка» [2, с. 44].

Во времена Скорины Полоцк был крупным торгово-ремесленным центром Великого Княжества Литовского, в котором проживало, по мнению историков, около 13 тысяч жителей [8].

По мнению авторитетных скориноведов, первоначальное образование Франциск получил, по-видимому, в местной церковной школе, однако, мысли о дальнейшем образовании побудили юного Скорину к изучению латинского языка. В то время, поступление в европейские университеты требовало владения разговорным и письменным латинским языком, чего не могли дать традиционная частная и церковная школы [6, с. 125].

Л. И. Владимиров полагает, что латинский язык Скорина мог изучить при католическом костеле св. Франциска и св. Бернарда, который был открыт в Полоцке в 1498 г. [4, с. 8].

В 1504 г. Скорина поступил в Краковский университет на факультет «свободных искусств». Есть основания полагать, что обучение здесь повлияло на дальнейшее становление взглядов Скорины. Краковский университет, походил на другие европейские университеты, и особенно на Пражский. Образование здесь можно было получить на четырех факультетах: «свободных искусств», теологии, права и медицины [10].

Спустя два года после поступления, в 1506 году, Скорина оканчивает Краковский университет. Остается совершенно неясным период его жизни с 1507 по 1511 г.: о Скорине нет никаких определенных сведений. Однако современные исследователи не сомневаются, что у Франциска было три научные степени: бакалавр философии или бакалавр свободных наук (подтверждается документами Краковского университета от 1506 года), магистр артиум, с этим титулом Скорина упоминается в первом экзаменационном акте Падуанского университета за 5 сентября 1512 года и доктор медицинских наук [6, с.126].

В документе говорится: «Господин магистр Франциск, сын покойного господина Луки Скорины из Полоцка, белорус, на предложенные ему утром этого дня вопросы по медицине блестяще ответил по памяти и отверг предъявленные ему возражения; отлично аргументируя, он проявил себя наилучшим образом. В связи с этим всеми учеными, там присутствующими, с общего согласия он был оценен как подготовленный и